

Försvarslös 1. Lösdrifvare är i svenska lagens mening den, som saknar laga försvar, d. v. s. en sådan lefnadsställning, som ej anses påkalla särskilda försigtighetsmått gentemot befarade rättskränkningar. En sådan person kännetecknas i allmänhet genom *sysslolöshet*, *medellöshet* och *ett kringstrykande lefnadssätt*, förenadt med yrkestiggeri, och benämnes enligt den utländska rätten vanligen *vagabond*.

Bestämmelser i fråga om vagabonder förekomma redan i angelsachsernas lagar, hvilka t. o. m. stadga, att **den, som ej är bofast inom kommunen eller eger fast tjenst, är fridlös och kan af hvar man ostraffadt dödas såsom en tjuf**. Nästan allestädes i Europa ådagalades förr stor stränghet vid bestraffningen af vagabondage, och först i samband med reformeringen af forna tiders strafflagstiftning har behandlingen af vagabonder blifvit något mildare, fastän den ännu flerstädes lemnar mycket öfrigt att önska.

I *Sverige* har lösdrifveri- eller försvarslöshetslagstiftningen haft en alldeles egendomlig utveckling, synnerligast genom sitt forna sammanhang med militärväsendet. Väl innehålla Sveriges äldre lagar vissa stadganden om lösa personer – "löske mæn" – i motsats mot bofaste jordegare – "bofaste mæn" –, såsom att **minst 3 markers förmögenhet fordrades för att ej räknas till de förstnämnde, skyldighet för desse att taga årstjenst, vite för den, som under vissa förhållanden hyste lös person, m. m., men det egentliga lösdrifveriets olägenheter voro dock under medeltiden föga kända eller motverkade**. Tiggeri och landstrykeri, långt ifrån att vara i lag förbjudna, utgjorde fastmer ett legalt sätt för vissa personer att utfå fattighjelp.

Från denna tid är en af Birger Magnusson **1303** utfärdad stadga den enda kända lagstiftningsåtgärd, genom hvilken, för upprätthållande af den allmänna säkerheten, **lösdrifveri blifvit belagdt med straff**. Också betecknas denna stadga såsom Sveriges första lag om lösdrifvare. Från början af 1500-talet utvecklade sig ifrågavarande lagstiftning, dock icke i syfte att utgöra en statens preventivåtgärd för rättstillståndets upprätthållande. Lagbestämmelserna afsågo nämligen dels (och förnämligast) att skaffa ett tvångsmedel till att komplettera armén, dels att vid vissa tider, då genom utskrifningarna under krigen bristen på tjenstfolk blef mera känbar, göra det möjligt för de stora adliga godsena att erhålla tjenare och för fabrikerna att förse sig med arbetare.

Emellertid drabbades lösdrifvaren understundom af andra ansvarspåföljder än krigstjenst, och efter indelningsverkets genomförande bestämdes **äfvén spö och ris, tvångsarbete å fästning och spinnhus (i senare tider å korrektionshus och vid pionierkåren) samt landsförvisning, hvilket straff i synnerhet gällde "tartare och zigeuner"**. – Många och stränga författningar angående lösdrifvare hafva blifvit utfärdade ända in i 19:de årh. Skyldigheten att taga tjenst blef allt strängare uttalad. **Förbud utkom att vägra emottaga erbjuden årstjenst**. Legostadgan af 1664, som säger sig vara utgifven bland annat med anledning deraf att "tjänst- och legehion blifva så oskiäligen dyre och mothwillige", förklarar, att "inge landstrykare och lösdrifvare eller lättingar skole i städerne eller å landet lijdas"; att hvar och en, som ej är borgare (eller snart anses kunna, blifva det) eller bonde eller häfdar något hemman eller ej har lagstadd tjenst, "skal oskrifwin vara fallen i städerne til båtsmans- och på landet til knechte tjänsten" o. s. v. –

Förhållandet mellan lösdrifverilagstiftningen ock militärväsendet upphörde först fullständigt genom k. br. d. 8 Sept. och d. 13 Okt. **1824** I dessa, bref stadgas nämligen, att ingen må till krigstjenst dömas såsom straff eller på den grund att han saknar laga försvar, och numera kvarstå blott tvänne

termer, försvar och försvarslös, som erinra om detta förhållande. Betydelsen af ordet försvar, som först betecknade det skydd mot utskrifning, hvilket med stöd af de adliga privilegierna vanns genom anställning i tjänst hos adeln, och sedermera det skydd, som hvarje tjänst enligt tjenstehjnsstadgan skänkte, utvidgades småningom derhän, att det omfattade hvarje sysselsättning och lefnadsställning, som befriade från lösdrifveriets ansvar.

Enligt den ännu gällande **försvarslöshetsstadgan** af d. 29 Maj 1846, med de förändringar, som innehållas i k. kung. af d. 13 Juli 1853, **anses såsom laga försvar**

dels **innehafvande af allmän eller enskild tjänst,**

dels idkande af **studier** eller något **visst yrke,**

dels att bevisligen genom **egna tillgångar** eller andras vårdnad **ega sin bergning,**

dels slutligen att enligt **behörigt intyg vara känd såsom den der iakttager ordning och sedlighet** i sitt lefverne samt **söker efter förmåga sig ärligen försörja.**

Den, som uppnått 15 års ålder och icke under någon af dessa former eger laga försvar, är försvarslös.

Försvarslös person är underkastad:

1. viss uppsigt af särskilda för detta ändamål inom kommunerna valda *tillsyningsmän*, som äfven hafva till åliggande att råda och bistå honom genom beredande af utvägar till försörjning (ett för försvarslöshetslagstiftningen väsentligt stadgande, som dock sällan tillämpas; mångenstädes har man ej ens utsett dylika tillsyningsmän);
2. inskränkning i friheten att välja vistelseort, ity att han ej utan särskildt *pass* eller tillståndsbevis eger att begifva sig utom sin hemort (**Genom K. förordn. af d. 21 Sept. 1860 är skyldigheten för resande att vara försedde med pass upphäfd, utom hvad försvarslöse vidkommer**);
3. under vissa förhållanden *arbetstvång*, dels inom kommunen på tillsyningsmans anvisning, dels inom någon orten enskildt tillhörig arbetsinrättning, för så vidt sådan finnes, dels och vanligast i form af allmänt arbete *under viss tid* (från 2 månader till 4 år) inom cellfängelse, arbetsfängelse eller vid kronoarbetskåren, under förutsättning dock att den försvarslöse ej är till arbete oförmögen. (Anmärkas må, att enligt förut gällande försvarslöshetsstadga af 1833 det allmänna arbetet i korrektionshusen ådömdes på *obestämd tid*, hvilken ofta i verkligheten blef ungefär liktydig med lifstiden.)

Till allmänt arbete är den försvarslöse förfallen, som

1. för brott undergått straffarbete, eller
2. under besvärande omständigheter varit tilltalad och häktad för brott, belagdt med lifstids straffarbete eller dödsstraff, eller
3. oakadt erhållen varning, en gång inför kommunalnämnd eller två gånger inför tillsyningsman, uraktlåtitt att förskaffa sig eller förrätta anvisadt arbete. Allmänt arbete kan äfven enligt fattigvårdsförordningen åläggas betlare (jfr Fattig, sp. 1063).

Såsom en egenhet för den svenska lösdrifverilagstiftningen gent emot de flesta andra kulturlands må nämnas, att **domsrätten öfver de försvarslöse tillhör den administrativa myndigheten, K. M:ts Befallningshafvande (som sålunda blir både åklagare och domare), och ej den judiciella.** Anmärkas må äfven, att i Sverige de till allmänt arbete dömda under arbetstiden underhållas af *staten* (i fångvårdsanstalter), under det att t. ex. i Danmark m. fl. andra land *kommunerna* äro skyldiga att underhålla sina till tvångsarbete dömda vagabonder. Detta förhållande medför naturligt nog, från de svenska och danska kommunernas sida, en väsentligen olika uppfattning vid personers angifvande för lösdrifveri och vållar framför allt, att den svenska försvarslöshetslagen ännu medgifver åt

begreppet lösdrivvare eller försvarslös ett långt större omfång än den utländska rätten.

Antalet försvarslöse personer, dömda till allmänt arbete, har under de senaste 35 åren förminskats från mer än 2,000 till omkr. 1,100 på året. Detta antal utgör, i förhållande till landets befolkning, resp. 7 och 2,25 till allmänt arbete dömda på 10,000 innevånare.

Sedan Fångvårdsstyrelsen 1879 inkommit med förslag till väsentliga förändringar i nu gällande lag angående försvarslöse, tillsattes d. 1 Juli 1881 af K. M:t en komité för att utarbeta förslag till en ny lag.

– Jfr C. G. Hammarskjöld: "Om lösdrivvare och deras behandling, företrädesvis enligt svensk lag" (i Ups. univers:s årsskr. 1866).

– I *Danmark* utfärdades d. 3 Mars 1860 nu gällande "Lov om straffen for lösgænger og betleri". Lösdrivvaren bestraffas antingen med fängelse på vatten och bröd (från 2 till 30 dagar) i de allmänna arresthusen, eller med arbete under 6 gånger så lång tid i tvångsarbetshus, der sådana inom jurisdiktionen finnas och blifvit af justitsministeriet erkända. Betlaren straffas något mildare, nämligen med enkelt fängelse intill 8 veckor eller fängelse på vatten och bröd från 2 till 15 dagar eller deremot svarande arbete i tvångsarbetshus. Dyliga af regeringen såsom tvångsarbetshus erkända anstalter finnas inom riket till ett antal af 10. Domsrätten tillhör ensamt judiciel myndighet; lösdrivvarens underhåll under strafftiden tillkommer uteslutande kommunerna. Fångvårdsstyrelsen har ingen befattning med tvångsarbetshusen. Förhållandet mellan den danska och svenska lösdrivverilagstiftningens verkningar torde i någon mån framgå deraf att, relativt till staternas olika innevånareantal, Danmark ej ens har hälften så många dömda lösdrivvare och betlare som Sverige försvarslöse dömda till allmänt arbete. I *Danmark* utgör nämligen antalet högst 200, d. v. s. knappt 1 på 10,000 innevånare. – I *Finland* (jfr kejs. förordn, d. 23 Jan. 1865) gälla ungefär samma förhållanden i fråga om lösdrivvare som i Sverige, under det att *Norge* (jfr Lovene af d. 6 Juni 1863 om fattigväsenet) i denna sak mera närmar sig Danmark. F. Ft